

DECIZIA Nr.669
din 12 noiembrie 2014

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.9 alin.(1) și (2) din Legea învățământului nr.84/1995, art.18 alin.(1) și (2) din Legea educației naționale nr.1/2011, precum și a dispozițiilor art.61 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale

Publicată în Monitorul Oficial nr.59 din 23.01.2015

Augustin Zegrean	— președinte
Valer Dorneanu	— judecător
Toni Greblă	— judecător
Petre Lăzăroiu	— judecător
Mircea Ștefan Minea	— judecător
Daniel Marius Morar	— judecător
Mona-Maria Pivniceru	— judecător
Puskás Valentin Zoltán	— judecător
Tudorel Toader	— judecător
Afrodita Laura Tutunaru	— magistrat-asistent

Cu participarea în ședința din 4 noiembrie 2014 a reprezentantului Ministerului Public, procuror Carmen-Cătălina Gliga.

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii învățământului nr.84/1995 și Legii educației naționale nr.1/2011, precum și a dispozițiilor art.61 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, excepție ridicată de Emil Moise în Dosarul nr. 2.954/200/2013 al Judecătoriei Buzău — Secția civilă și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 537/D/2014.

2. Dezbaterile au avut loc în ședința din 4 noiembrie 2014, cu participarea reprezentantului Ministerului Public, a autorului excepției, personal și în calitate de reprezentant al părților Silviu Tănase și Asociația Solidaritatea pentru Libertatea de Conștiință, și au fost consemnate în încheierea de ședință de la acea dată, când Curtea, în temeiul art.57 și art.58 alin.(3) din Legea nr. 47/1992, a amânat succesiv pronunțarea pentru 11 noiembrie 2014 și, respectiv, 12 noiembrie 2014.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

3. Prin Încheierea din 28 mai 2014, pronunțată în Dosarul nr. 2.954/200/2013, **Judecătoria Buzău — Secția civilă a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii învățământului nr. 84/1995, ale Legii educației naționale nr.1/2011 și ale art. 61 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale**, excepție ridicată de Emil Moise într-o cauză având ca obiect soluționarea plângerii formulate în contradictoriu cu o instituție de învățământ preuniversitar.

4. **În motivarea excepției de neconstituționalitate** se susține că prevederile din Legea nr.84/1995 preluate de dispozițiile Legii nr.1/2011 sunt neconstituționale. Astfel, Religia este reglementată ca disciplină ce face parte din trunchiul comun a structurii educaționale și cuprinde elemente specifice confesionale de dogmatică, catehism și liturgică. Prin urmare, copiii din România sunt obligați să participe la disciplina Religie, situație care încalcă dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie, atât a acestora, cât și a părinților lor. Este adevărat că dispozițiile legale criticate dau posibilitatea părinților să solicite în scris ca elevul să nu frecventeze aceste ore, dar această reglementare nu anulează caracterul obligatoriu al studierii disciplinei Religie, întrucât până la solicitarea scrisă copilul este obligat să studieze disciplina confesională. Caracterul obligatoriu al acestei discipline ce face parte din trunchiul comun al tuturor disciplinelor obligatorii creează o presiune asupra copiilor și părinților acestora care îi determină să acționeze cu greu sau chiar să nu acționeze în situația în care ar dori să nu frecventeze acele cursuri. Logic ar fi fost ca părinții să fie cei care solicită ca un copil să studieze disciplina Religie și nicidecum ca aceștia să fie puși în situația de a solicita în scris că nu doresc frecventarea cursurilor de Religie de către copii. Totodată, câtă vreme fapta de a obliga o persoană prin constrângere să participe la serviciile religioase ale unui cult este infracțiune, fiind sancționată de art.381

din Codul penal, atunci prevederile ce pun părinții în situația de a solicita în scris să nu se comită această infracțiune cu privire la copiii lor sunt neconstituționale; este ca și cum părinții ar trebui să solicite în scris să nu se aplice pedepse corporale copiilor lor în școală, faptă, de asemenea, sancționată de Codul penal. Dacă o faptă este sancționată ca infracțiune, ar fi un abuz ca persoanele să fie obligate să solicite în scris să nu fie supuse acelor infracțiuni.

5. De asemenea, dispozițiile art.61 alin.(3) din Legea nr. 47/1992 sunt neconstituționale, deoarece condiția referitoare la „înalta competență profesională” nu este dublată de o calificare specifică procedurilor juridictionale, neputând fi măsurată în niciun fel.

6. **Judecătoria Buzău — Secția civilă** opinează că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată.

7. Potrivit prevederilor art.30 alin.(1) din Legea nr.47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate ridicate.

8. **Avocatul Poporului** apreciază că dispozițiile din Legea nr.84/1995 preluate de dispozițiile Legii nr.1/2011 sunt constituționale. Astfel, studiul religiei în conformitate cu opțiunea elevului și acordul părintelui/tutorelui legal nu poate fi considerat ca un mijloc de constrângere a subiecților în cauză. Așa fiind, dispozițiile criticate nu pot fi interpretate decât în strictă conformitate cu cele ale art.29 din Constituție potrivit cărora „Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale”. Dacă autorul excepției ar fi dorit ca fiica sa să nu participe la orele de religie, avea posibilitatea prevăzută de lege de a solicita în scris acest lucru. Cât privește excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.61 alin.(3) din Legea nr.47/1992, Avocatul Poporului arată că nu au incidență în cauza de față.

9. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului și Guvernul** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, punctul de vedere al Avocatului Poporului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, susținerile părților, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr.47/1992, reține următoarele:

10. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit.d) din Constituție, precum și ale art.1 alin.(2), ale art.2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

11. Obiectul excepției de neconstituționalitate, astfel cum a fost formulat, îl constituie dispozițiile Legii nr.84/1995 și Legii nr.1/2011 cu privire la obligativitatea părinților de a depune o cerere pentru a retrage copiii de la orele confesionale de Religie, unde aceștia au fost înscriși și ale art.61 alin.(3) din Legea nr. 47/1992. Însă, având în vedere notele autorului excepției și considerentele încheierii de sesizare a Curții Constituționale, rezultă că, în realitate, autorul excepției critică, pe lângă dispozițiile art.61 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.807 din 3 decembrie 2010, numai dispozițiile art.9 alin.(1) și (2) din Legea învățământului nr.84/1995, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.606 din 10 decembrie 1999, cu modificările și completările ulterioare până la data intrării în vigoare a noii legi (respectiv Legea nr.1/2011) și dispozițiile art. 18 alin.(1) și (2) din Legea educației naționale nr.1/2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.18 din 10 ianuarie 2011, care, potrivit art.361 alin.(1), a intrat în vigoare la 30 de zile de la publicare. Prevederile legale criticate au următorul conținut:

— Art.61 alin.(3) din Legea nr.47/1992: *„Judecătorii Curții Constituționale trebuie să aibă pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior.”*

— Art.9 alin.(1) și (2) din Legea nr.84/1995: *„(1) Planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal și profesional includ Religia ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun. Elevul, cu acordul părinților sau al tutorelui legal instituit, alege pentru studiu religia și confesiunea.*

(2) La solicitarea scrisă a părinților sau a tutorelui legal instituit, elevul poate să nu frecventeze orele de religie. În acest caz situația școlară se încheie fără această disciplină. În mod similar se procedează și pentru elevul căruia, din motive obiective, nu i s-au asigurat condițiile pentru frecventarea orelor la această disciplină.”

— Art.18 alin.(1) și (2) din Legea nr.1/2011: *„(1) Planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal și profesional includ religia ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun. Elevilor aparținând cultelor recunoscute de stat, indiferent de numărul lor, li se asigură dreptul constituțional de a participa la ora de religie, conform confesiunii proprii.*

(2) *La solicitarea scrisă a elevului major, respectiv a părinților sau a tutorei legal instituit pentru elevul minor, elevul poate să nu frecventeze orele de religie. În acest caz, situația școlară se încheie fără disciplina Religie. În mod similar se procedează și pentru elevul căruia, din motive obiective, nu i s-au asigurat condițiile pentru frecventarea orelor la această disciplină.*"

12. Autorul excepției de neconstituționalitate susține că dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale ale art.1 alin.(3) privind statul de drept, art.4 alin.(2) privind egalitatea între cetățeni, art.11 referitor la *Dreptul internațional și dreptul intern*, art.15 alin.(1) referitor la universalitatea drepturilor și libertăților cetățenilor, art.16 alin.(1) privind egalitatea în drepturi, art.20 referitor la *Tratatul internațional privind drepturile omului*, art.21 alin.(3) referitor la dreptul la un proces echitabil, art.23 referitor la *Libertatea individuală*, art.29 alin.(1), (5) și (6) referitor la libertatea conștiinței, precum și art.6 — *Dreptul la un proces echitabil*, art.9 — *Libertatea de gândire, conștiință și religie* și art.14 — *Interzicerea discriminării*, toate din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, art.2 din Protocolul adițional la Convenție, art.1 din Protocolul nr.12 la Convenție, art.18 și art.26 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art.13 pct.3 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, art.2 din Declarația cu privire la eliminarea tuturor formelor de intoleranță și discriminare bazate pe religie și credință, art.1, art.3 lit.d) și art.5 alin.(1) lit.b) pct.2 din Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului, ratificată prin Decretul nr.149 din 2 aprilie 1964.

13. Examinând excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.61 alin.(3) din Legea nr.47/1992, Curtea constată că a fost ridicată într-un dosar care are ca obiect o plângere civilă formulată în contradictoriu cu o unitate de învățământ preuniversitar. Prin urmare, prevederile legale referitoare la înalta competență profesională a judecătorilor Curții Constituționale nu au legătură cu soluționarea cauzei. Așa fiind, în temeiul art.29 alin.(1) din Legea nr.47/1992, Curtea urmează a respinge, ca inadmisibilă, această excepție.

14. Referitor la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.9 alin.(1) și (2) din Legea nr.84/1995 și art.18 alin.(1) și (2) din Legea nr.1/2011, Curtea constată că acestea reglementează, pe de o parte, cu privire la includerea Religiei în planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal și profesional, ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun și, pe de altă parte, cu privire la posibilitatea ca elevul să nu frecventeze orele de Religie cu condiția să se solicite în scris acest lucru de către părinte, tutorele legal sau de către elevul major.

15. Potrivit dispozițiilor art.65 alin.(1) și (2) din Legea nr.1/2011, „(1) *Planurile-cadru de învățământ cuprind disciplinele, domeniile de studiu, respectiv modulele de pregătire obligatorii și opționale, precum și numărul minim și maxim de ore aferente acestora*”, iar „(2) *Trunchiul comun se constituie din disciplinele/domeniile de studiu/modulele de pregătire obligatorii, iar curriculumul la decizia școlii se constituie din disciplinele/domeniile de studiu/modulele de pregătire opționale.*” În acest sens, planurile-cadru și programele școlare pentru fiecare disciplină sunt elaborate de către instituțiile și organismele abilitate ale Ministerului Educației și Cercetării Științifice și se aprobă prin ordin al ministrului. Cât privește disciplina Religie, potrivit art.2 lit.e) din Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar — planuri-cadru de învățământ și programe școlare, aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr.3.593/2014, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.490 din 2 iulie 2014, „*trunchiul comun (TC) reprezintă oferta educațională stabilită la nivel central, parcursă în mod obligatoriu de elevi în funcție de nivelul de școlaritate, anul de studiu, filieră, profil și specializare; TC asigură egalitatea de șanse la educație pentru toți elevii*”. Totodată, în conformitate cu art.18 din Legea educației naționale nr.1/2011, planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal și profesional includ Religia ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun. Elevilor aparținând cultelor recunoscute de stat, indiferent de numărul lor, li se asigură dreptul constituțional de a participa la ora de Religie, conform confesiunii proprii (a se vedea în acest sens art.10 din Ordinul ministrului educației naționale nr.3.371/2013 privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar și a Metodologiei privind aplicarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.192 din 5 aprilie 2013).

16. Având în vedere aceste prevederi, Curtea constată că includerea Religiei ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun, nu reprezintă *eo ipso* o problemă de natură a genera nerespectarea libertății conștiinței, câtă vreme dispozițiile contestate nu generează obligații de natură a urma cursuri având ca obiect o anumită religie, contrară convingerilor fiecăruia. Așa fiind, Curtea constată că prevederile art.9 alin.(1) din Legea nr.84/1995 și art.18 alin.(1) din Legea nr.1/2011, reprezintă o consacrare a dispozițiilor constituționale ale art.32 alin.(7) potrivit cărora „*Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege*”. De aceea, caracterul obligatoriu al Religiei, ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun nu poate fi opus elevilor, întrucât instituirea lui are drept scop atingerea exigențelor constituționale mai sus arătate, prin îndeplinirea **de către stat** a obligației de a include această disciplină

în planul-cadru de învățământ. Prin urmare, obligativitatea disciplinei Religie este opozabilă numai statului care este ținut de necesitatea organizării învățământului religios prin asigurarea predării Religiei pentru cele 18 culte recunoscute (a se vedea și art.32 din Legea nr.489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.201 din 21 martie 2014). Faptul că alineatele (2) ale art.9 din Legea nr. 84/1995 și art.18 din Legea nr.1/2011 dau elevului drept de opțiune prin instituirea posibilității de a nu participa la aceste cursuri, consacră caracterul opțional al disciplinei, care, de această dată, vizează elevul major, părintele sau tutorele legal instituit pentru elevul minor. Drept urmare, Curtea urmează a respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.9 alin.(1) și alin.(2) teza a doua și a treia din Legea nr.84/1995, precum și a dispozițiilor art.18 alin.(1) și alin.(2) teza a doua și a treia din Legea nr.1/2011.

17. Curtea constată că modul în care legiuitorul a reglementat prin art.9 alin.(2) teza întâi din Legea nr.84/1995 și art.18 alin.(2) teza întâi din Legea nr.1/2011 oferta educațională referitoare la disciplina Religie, este de natură să afecteze libertatea de conștiință. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 29 alin.(1) din Constituție, individul se bucură de libertatea neîngrădită a gândirii, a conștiinței și a credinței religioase, situație ce conferă consistență liberei dezvoltări a personalității umane ca valoare supremă garantată de art.1 alin.(3) din Legea fundamentală. Totodată, potrivit art.32 alin.(5) din Constituție, „*Învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii*”, sens în care învățământul religios vizează atât instituții de învățământ organizate de culte pentru pregătirea personalului propriu de cult în condițiile legii, cât și educația religioasă realizată de școlile de stat în așa fel încât să fie avută în vedere respectarea libertății conștiinței, precum și respectarea dreptului părinților sau a tutorilor de a asigura educația copiilor lor minori potrivit propriilor convingeri. Tot acest cadru este instituit pentru a asigura protecția convingerilor religioase ale fiecărei persoane.

18. De asemenea, potrivit dispozițiilor art.29 alin.(1) teza finală din Legea fundamentală, „*Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrară convingerilor sale*” și art.29 alin.(6) din Constituție, „*Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine*”.

19. Curtea constată că Legea fundamentală garantează părinților dreptul la îngrijirea și educarea copiilor lor și cuprinde dreptul la educarea religioasă. De aceea, este primordial dreptul acestora de a transmite copiilor convingerile proprii legate de probleme religioase. De asemenea, părinții au dreptul de a-și ține departe copiii de convingeri religioase. Însă acest drept de educare nu aparține exclusiv părinților, statul, căruia i s-a încredințat controlul asupra întregului sistem școlar, asumându-și în mod autonom și concurent o misiune proprie de educare, corelativă cu cea a părinților. Rezultă că, pe de o parte, există o obligație negativă a statului de a nu interveni în formarea sau aderarea la o convingere sau credință religioasă, iar, pe de altă parte, există și obligația pozitivă potrivit căreia, în măsura în care persoana se manifestă în sensul studierii sau receptării învățăturilor unui anumit cult sau credință religioasă, să creeze cadrul legislativ și instituțional necesar exercitării drepturilor prevăzute de art.29 și art.32 din Constituție. Însă, în niciun caz o persoană nu poate fi pusă *ab initio* în situația de a-și apăra sau proteja libertatea conștiinței, pentru că o asemenea abordare ar contraveni obligației negative a statului, care, în virtutea acestei obligații, nu poate impune studierea religiei. Așa fiind, **numai după exprimarea dorinței** elevului major, respectiv a părinților sau a tutorei legal instituit pentru elevul minor, de a-și însuși prin studiu preceptele specifice unui anumit cult religios intervine obligația pozitivă a statului de a asigura cadrul necesar menționat. În adoptarea reglementărilor sale în domeniul învățământului, legiuitorul trebuie să țină seama de faptul că art.29 alin.(6) din Constituție garantează dreptul la învățământul religios și nu obligația de a frecventa cursuri de religie. Sub acest aspect, manifestarea liberă a opțiunilor implică în mod necesar inițiativa proprie a persoanei în sensul frecventării disciplinei Religie, iar nu consimțirea tacită sau refuzul expres. Exprimarea unei opinii din perspectiva prevederilor constituționale referitoare la libertatea conștiinței și a religiei aplicabile în domeniul învățământului religios trebuie să aibă întotdeauna un sens pozitiv (persoana alege să studieze religia), iar nu un sens negativ (persoana alege să nu studieze religia), întrucât în cea de-a doua ipoteză persoana este prezumată ca manifestând deja opțiunea de a studia, fiind nevoită să acționeze ulterior pentru excluderea sa din grupul de studiu. Or, o atare reglementare nu reprezintă altceva decât o constrângere a persoanei în manifestarea unei opțiuni, ceea ce *de plano*, contravine libertății conștiinței consacrată de Constituție.

20. Curtea Constituțională constată că școala trebuie să fie deschisă pentru idei și valori religioase, deoarece, potrivit dispozițiilor art.29 alin.(2) din Constituție, statul garantează libertatea conștiinței, care trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

21. De aceea, statului îi este interzis să adopte soluții legislative care pot fi interpretate ca fiind lipsite de respect față de convingerile religioase sau filozofice ale părinților, motiv pentru care organizarea activității școlare trebuie să se subordoneze atingerii unui scop de conciliere în exercitarea funcțiilor pe care și le asumă în procesul de educație și de predare a religiei cu respectarea dreptului

părinților de a asigura educația în conformitate cu propriile convingeri religioase. Ca parte a sistemului constituțional de valori, libertății de conștiință religioase îi este atribuit imperativul toleranței, în special în relație cu demnitatea umană garantată de art.1 alin.(3) din Legea fundamentală, ce domină ca valoare supremă întregul sistem de valori. Acest motiv exclude, de principiu, ca activitățile și comportamentele ce izvorăsc dintr-o anumită atitudine de credință ori de convingeri filozofice non-religioase să fie supuse sancțiunilor pe care statul le prevede pentru un asemenea comportament, indiferent de motivațiile de credință ale persoanei în cauză.

22. Pentru a fi deplin respectată libertatea de conștiință și religie, care implică libertatea de a aparține sau nu vreunei religii, consacrate de art.29 alin.(1), (2) și (6) din Constituție, legiuitorul este ținut de o obligație de neutralitate și imparțialitate. Această obligație este realizată în situația în care statul veghează la respectarea acestor libertăți, consacrand posibilitatea părinților, reprezentanților legali ai elevilor minori, respectiv posibilitatea elevilor majori, de a solicita participarea la orele de religie.

23. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art.146 lit.d) și al art.147 alin.(4) din Constituție, al art.1—3, al art.11 alin.(1) lit.A.d) și al art.29 din Legea nr.47/1992, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

1. Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Emil Moise în Dosarul nr.2.954/200/2013 al Judecătoriei Buzău — Secția civilă și constată că dispozițiile art.9 alin.(2) teza întâi din Legea învățământului nr.84/1995 și art.18 alin.(2) teza întâi din Legea educației naționale nr.1/2011 sunt neconstituționale.

2. Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de același autor în același dosar al aceleiași instanțe și constată că dispozițiile art.9 alin.(1) și alin.(2) teza a doua și a treia din Legea învățământului nr.84/1995, precum și dispozițiile art.18 alin.(1) și alin.(2) teza a doua și a treia din Legea educației naționale nr.1/2011 sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

3. Respinge, ca inadmisibilă, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.61 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, excepție ridicată de același autor în același dosar al aceleiași instanțe.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Judecătoriei Buzău – Secția civilă și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 12 noiembrie 2014.